

Szelényi Lajos hetven éves

Hol született?

Bácskában, Kölpényben születtem 1944. március 15-én. Ez a falu Újvidék mellett fekszik, ma Szerbiához tartozik. Akkor, félévesen 2 órát kaptak a szüleim, hogy elmeneküljenek öt gyermekkel. Pécsre kerültünk.

Hogyan fordult érdeklődése a képzőművészet felé?

Apám rajz és énektanár volt, a rajzolás természetes volt nálam, ahogy két bátyámnál is, de a zene volt a fontosabb. Mindnyájan zenéltünk az 50-es években, én csellóztam. Így kerültem be a pécsi zenegimnáziumba, ahol képzőművész tan szak is indult. Mindkettőre jártam, de másodikosként már csak a képzőművészeti tagozaton folytattam. Az általános iskola után a Művészeti Gimnáziumban érettségiztem, majd a szombathelyi Tanárképző Főiskolára jártam népművelés-könyvtár szakra. Néhány évvel később

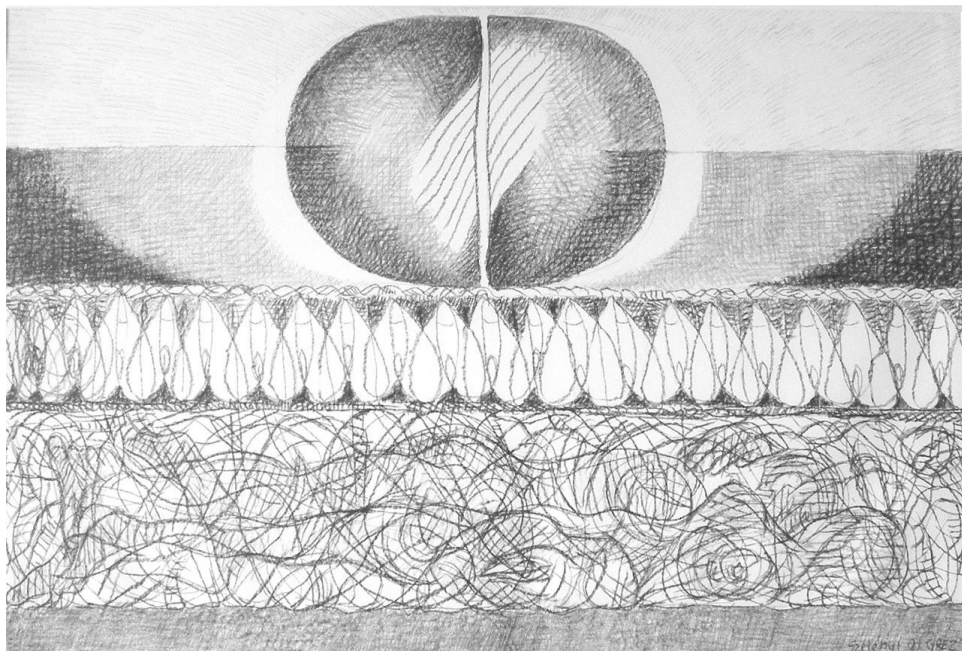
- család és munka mellett - az ELTE Közművelődési Karán végeztem kiegészítő tanulmányokat, majd különböző posztgraduális képzésekre jártam Budapesten. A Képzőművészeti Főiskolára is jelentkeztem egyszer érettségi után, de miután nem vettek fel, többé a közelükbe sem mentem.

Kik voltak befolyással munkásságára, voltak-e mesterei?

Van Gogh és Cézanne az elején nagy hatással voltak rám, de később Egry, Martyn Ferenc, Picasso és Vajda Lajos vonalas rajzai, kollázsai is. A régiek közül talán Rembrandtot említhetném, El Grecot, de másokat is. Pésett a Modern Magyar Képtár már gimnázista koromban létezett, ott láthattam a magyar XIX-XX. századi művész több alkotását, Csontváryt, Rippl-Rónait, és másokét. Lantos Ferenc volt a mesterem, akivel még ma is kapcsolatban vagyok, de az emigráció előtti utolsó években már csak Martyn Ferencsel voltak beszélgetéseim.

Tudatos, felkészült művészként mire törekszik?

Elég hamar rájöttem arra, hogy az un. önkifejezés nem elegendő. Mindig nagy fontosságot tulajdonítottam annak, hogy az alkotás folyamata a személyemen keresztül szűrődjön át. Tehát a szubjektum nem hagyható ki, ez a hitelesség alapja. Megment attól, hogy divatok, trendek, irányzatok rabja, másolója, utánzója legyek. Nehéz út, de miután ko-

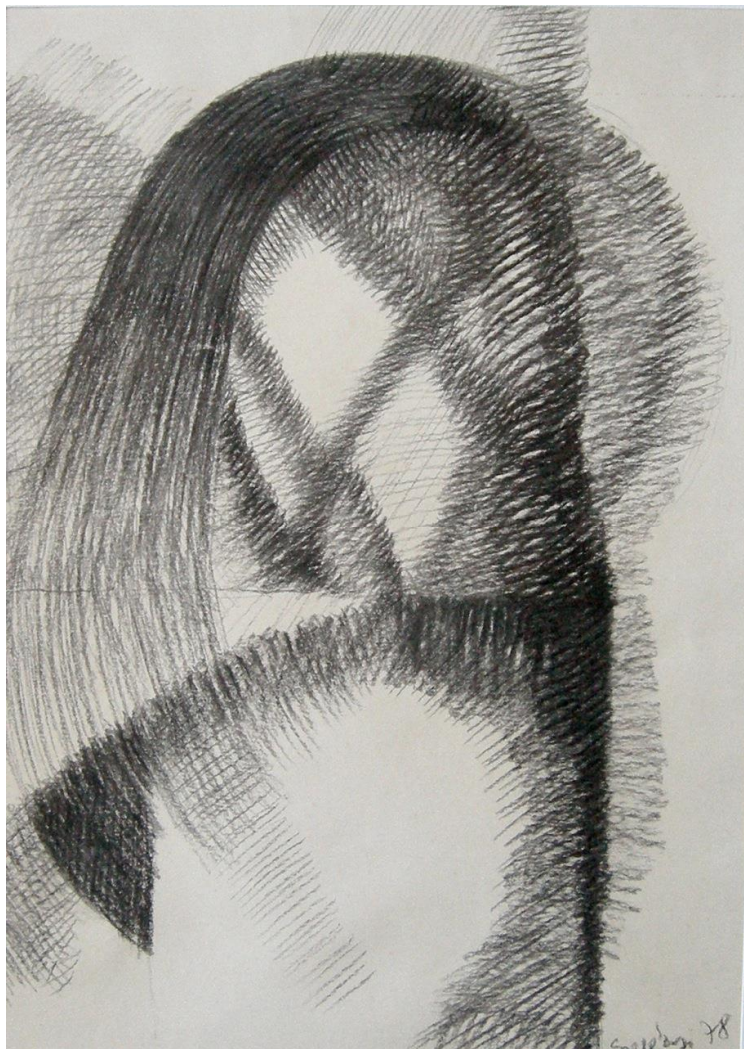

runkban az ember magára hagyatott „Magamban bíztam eleitől fogva”...(József Attila) - nincs hitelesen működő hagyomány, ami szellemi-vallásos-ikonográfiai szempontból közös alapunk lehetne. Amikor a Pécsi Műhely nevű csoportot létrehoztuk az volt a szándékunk Kismányoky Károly barátommal, hogy magyar-európai utat járjunk, mindenki a maga személyiségén átszűrve, hiszen Magyarország a Közép helye Kelet és Nyugat között. Ez a koncepció persze különböző okok miatt elveszett, s én hamarosan kiléptem a csoportból.

A kompozíció rendje mindig fontos volt a számomra, a műnek „működni kell” vizuálisan is, de csakis az ábrázolt motívum viszonylatában. Számomra már fiatal koromban elfogadhatatlan volt az a nézet, miszerint „nem az a lényeg, hogy mit, hanem a hogyan”. Az utóbbi száz év találmánya ez a nézet, szintiszta materializmus, öncél, zsákutca. Ez ma már - a modernizmus után - teljesen nyilvánvaló. A szimbólumok felé fordultam és az ornamentika felé. Számomra ez az út az Út...

Sikerült-e létrehoznia a sajátosat művészetében?

Erre a kérdésre nehéz válaszolni. Ma már szerényebb vagyok, mint fiatal koromban, hiszen egyfelől tapasztalom, korábbi „hírességek” válnak jelentéktelenné, ugyanakkor soha nem lehet kizárni, hogy valaki létrehozza a „nagy művészetet”. De akkor egy új korszaknak kell jönnie, mert korunk alkalmatlan talaj a magas szellemi megnyilvánulásra. Feltehetően a legjobbak ma meg sem nyilvánulnak. Ha van valami sajátos abban amit csináltam, talán valaki majd észreveszi. Én magamat költőnek tartom, aki megpróbál

meditációs objektumokat létrehozni vizuális eszközökkel. A vers is meditációs objektum.

Az alkotómunka mellett jut-e ideje másra?

Valójában minden, amit csinálok, a művészethez kapcsolódik, nekem nincs szabad időm, csak Időm van... Még egy kis ideig. Talán ezért - jobb híján - költőnek tartom magam. Fejben, lélekben mindig zenész maradtam. Sok zenét hallgatok, valamikor még csellóztam is az Upplands Väsby-i amatőr zenekarban. Sokat olvasok magyarságtudatási témákról, és a tradicionális metafizika szerző-

itől, s ezek a szellemi-jellegű élmények is valamilyen formában a képeimre kerülnek.

Hogy került Svédországra?

Finnországon keresztül, illegálisan. Finnországba kiengedtek feleségemmel és két gyermekünkkel együtt, mert ez az ország akkoriban nem számított Nyugatnak. Hajóra szálltunk, mint a turisták. 1979-ben volt, Szentivánskor.

Milyen érzés egyszerre több kultúrával rendelkezni?

Sok szempontból nem éreztem különbséget, főleg az elején. Protestáns családban nőttem föl, így a zsoldárokat ismertem, de csak magyar szöveggel. A művészet és irodalom ugyanazt az utat járta –járja itt, mint Magyarországon, vagy Európában. Ez már többszáz éve így van. Persze Csontváry csak egy van, nincs mindenhol megfelelője, bár hasonló akad. A stílusok európai stílusok, minden európai országban megvannak, de nemzeti- és tehetségbeli jellegzetességek, erők azért vannak. A rossz trendek sajnos uralkodóak itt is - ott is ...

Tud- kultúrák között közvetíteni?

Én - feleségemmel együtt - mindig szívesen, önzetlenül közvetítettem nívós kulturális területen, ha kérték, vagy ha lehetőség volt rá. Éppen 25 évvel ezelőtt vitte feleségem fiunk kilencedikes osztályát az Adolf Fredrik iskolából Budapestre és Pécsre, később pedig ugyancsak ő a sollentunai Rudbeckslola nemzetközi tagozatával járt Budapesten. Dolgoztunk és fordítottunk tanulmányokat a Liljevalchs Konsthall Csontváry - kiállítására. Fordítottam Vajda Lajosról egy södertäljei katalógusba, szerveztem egy cserekiállítás huddingei és pécsi művészek között az ezredforduló táján. Nem egészen egy hete jöttünk vissza Budapestről, ahova feleségem szervezett egy vendégszereplést a vadstenai templomi kórusnak. Jómagam szimultán tolmácsként segítettem Pannonhalmán.

Összehasonlíthatóak a svédországi, és a magyarországi, alkotók lehetőségei?

A különbség nagyon nagy, amióta a szovjetsapatok kivonultak Magyarországról. Nyilván megvolt azelőtt is, hiszen néhány tapasztaltabb svéd ismerősünk európai tapasztalatok birtokában mondogatta nekünk, hogy Svédország periferia pl. Magyarországhoz képest. Ez talán igaz, de oka nem a tehetségek és gondolkodók hiánya, hanem részben a „történelem hiánya”, vagyis az, hogy Európa és Magyarország súlyos, több száz éves tapasztalatai itt hiányoznak. A másik ok politikai jellegű: olyan egyoldalú baloldali hegemónia alakult ki anyagi jólétben,

amely elvette a látás, az intellektuális érzékenység és igény képességét a legtöbb embertől. Miután a média, oktatás, könyv-és folyóiratok kiadása monopólium lett Svédországban, a cenzúra és öncenzúra szinte totális. Ugyanez vonatkozik a kultúrpolitikára, és a tudománypolitikára is. Véleményem szerint a kultúrpolitika/művészetpolitika megöli, vagy legalábbis igen nehezé teszi az igazi alkotást. Stílusteror alakult ki, az „avantgarde” - ellentétben azzal, amit jelentett - a hivatalos és akadémikus, vagyis néhány hatalmat kapott „média-produkt” személy önkényétől függ. Ez persze most már mindenhol így van, sajnos Magyarországon is. A „futószalagon gyártott művészek” sora itt is, magyar földön is abszurdum: Doktorálni: művész paródia. A szellemi-kulturális

élet azonban az utóbbi 25 évben Magyarországon hallatlan virágzásnak indult, ami azt jelenti, hogy „fű alatt” azelőtt is volt. De nem volt szólásszabadság. Most pedig összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint Svédországban. Ezt sokan nem akarják elhinni otthon, pedig a könyvkiadás, a folyóirat kiadás, a magánegyetemek és a népfőiskolák sora, online tévék műsorai bizonyítják. Minden alkalommal 10-15 könyvvel térek vissza Magyarországról.

Itteni alkotói lehetőségeim attól függnék, hogy mennyi kompromisszumra vagyok képes. Például vagy 16 évig nem vettem be a KRO-ba. Amikor aztán tag lettem, hamar rájöttem, hogy politikai szervezet. Kiléptem, mert semmi szakmai értelme nem volt a tagságnak. Viszonylag többször kiállíthattam Svédországban, írtak rólam az újságok elég gyakran, de megrendelést - néhány könyvillusztrációt, plakátot leszámítva - sosem kaptam. A szabadságnak ára van, de nekem másképpen nem megy. Így volt ez Magyarországon is.

Mely fórumok meglétét tartja fontosnak munkája szempontjából?

Az előbbiekből látható, hogy a hivatalos fórumokkal hadilábon állok. Ahol viszont jól érzem magam, az az - utóbbi időben sokat mocskolt - Konstnärsklubben, amelyben vezetőségi tag is voltam. Itt sokat tanultam az utóbbi 15 évben, ez a több mint 150 éves művészklub élő hagyományt képvisel ma is. Ezért bántják...

Milyenek látja a képzőművészet jövőjét, és saját szerepét ebben?

Kemény kérdés. Azt gondolom, hogy ennek az - elsősorban nyugati - individualista művészetnek az ideje lejárt. Az mindenképpen tarthatatlan, hogy az a művészet, amit néhány önjelölt, vagy hivatalos művész/kurátor/újságíró/kultúrpolitikus annak tart. A dolog nem ilyen egyszerű, ez nem szavazás kérdése, nem demokratikus választáson dől el. Ami a második világháború óta történik a hivatalos művészetben, az sokakat - éppen azokat, akiknek szellemi igényük van - elijesztett a művészettől. Ez tragikus. Én is beleszülettem a modernizmusba, leegyszerűsítve azt lehetne mondani, hogy mást sem tettem azóta, mint igyekeztem megszabadulni attól, hogy „kortárs” művész legyek. Ez a belső, szellemi törekvésem még mindig tart, mert kell lennie örök emberi/isteni értéknek, ami ha a jelen nyelvén szólal is meg, az Eredetre kell, hogy utaljon.

Legutóbbi kiállításom retrospektív jellegű, néhány régi kép/rajz is van benne, egy zománc-dekoráció a 70-es évek elejéről a bonyhádi művésztelepről, és olajképek Vadstena-ból. A kiállítás alcíme ez lehetett volna: 35/35.

35 éves voltam, amikor emigráltunk, most 70 éves vagyok..